

Kanserle İlgili Alternatif Tıp İçerikli Web Sitelerinin İçerik Analizi

Content Analysis of Websites Concerning Alternative Medicine with Cancer

Ayşe TEKİN¹, Esin KAYA², Sercan ÖZBEK YAZICI³

Özet

Bu çalışmanın amacı, kanserle ilgili alternatif tıp içerikli web sitelerinin kişileri etkileme potansiyelini değerlendirmektir. Bu amaçla, “kanser ve alternatif tıp” konusu ile ilgili 30 web sitesi belirlenmiş ve nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir.

İncelenen sitelerin %90’ında kanser için doğrudan bir ürün ya da hizmet sunulmaktadır. Bu sitelerin %73’ünde önerilen tedavi yönteminin tedavi edici/iyileştirici olduğu iddia edilmekte, bu tedavilerin geçerliliği ve güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla TV programları ve röportaj görüntüleri (%46,7) ile hastalardan gelen teşekkür notları ve mailer (%46,7) kullanılmaktadır. Sitelerin %50’sinin modern tıbbi yöntemlere, %40’ının tıbbi ilaçlara karşı olumsuz tutum içinde olduğu bulunmuştur.

Çalışmamızda, incelenen sitelerin önemli bir kısmının modern tıba karşı olumsuz bir tutum içinde olduğu ve sundukları alternatif tedavileri olumladıkları bulunmuştur. Aynı zamanda bu tedavi yöntemlerinin gücü ve güvenilirliğini ispat etmeye yönelik çeşitli yöntemlere başvurdukları tespit edilmiştir. Sonuç olarak, bu sitelerin ziyaretçilerini etkileme potansiyeline sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif tıp, İnternet, Kanser, Tamamlayıcı tıp, Web siteleri.

Abstract

The purpose of this study is to evaluate cancer-related web sites content alternative medicine that their the potential to effect visitors. For this purpose the study, identified 30 web sites that listed “the cancer and alternative medicine” in the subject. These sites were examined using content analysis which is one of the qualitative research methods.

In 90% of sites examined, a product or service for cancer was directly presented. 73% of the web sites that proposed a product or service claimed to be therapeutic also TV programs and images of interviews (46.7%), and thank you notes and e-mails from patients (46.7%) are used in order to demonstrate their strength and reliability of product or service. Those sites were found hold a negative attitude towards modern medical methods (50%) and medical drugs (40%).

¹ Öğrt. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, aysetekin@mehmetakif.edu.tr

² Öğrt. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, ekaya@mehmetakif.edu.tr

³ Öğrt. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, sozbek@mehmetakif.edu.tr

In this study, a significant portion of the sites examined have a negative attitude towards modern medicine and affirm that proposed alternative therapies. At the same time, it is found that this sites were applied various ways in order to prove that proposed strength and reliability of treatment methods. As a result, it was determined that this sites have the potential to effect site visitors.

Keywords: Alternative medicine, Cancer, Complementary medicine, Internet, Web sites.

Giriş

18 ve 19. yüzyılda insanlar sağlık ve hastalıklara yükledikleri anlamlar doğrultusunda hekimlerden ziyade geleneksel iyileştiricilere başvuruyorlardı. 19. yüzyılın sonlarında hızla gelişen bilimsel bilginin tıp alanında kullanıma sunulmasıyla birlikte geleneksel iyileştiriciliğin popülaritesi azalmaya başlamıştır. Hastalar önceden geleneksel iyileştiricilere götördükleri sorunları için artık sağlık uzmanlarına güvenmeye başlamışlardır. Tıbbi bilginin artışıyla birlikte uzmanlık önem kazanırken, sağlık uzmanlarının yaptığı açıklamalar insanlar için sorgulamaksızın kabul edilir hale gelmiştir. Akıl ve bilim ile her şeyin kavranabileceği yönündeki modern dünyaya egemen olan bilim anlayışının 20. yüzyılın sonlarında sorgulanmaya başlaması, modern tıba yönelik eleştirilerin daha çok gündeme gelmesine ve alternatif tıp uygulamalarının popülarite kazanmasına neden olmuştur.

En geniş anlamıyla alternatif tıp, bireylerin tıbbi profesyonelle danışmadan kullanabileceği tedavi edici, destekleyici ve koruyucu sağlık uygulamalarını kapsamaktadır. Birçok toplumda 'paralel', 'yeni', 'değişik', 'yerel', 'doğru', 'popüler', 'tamamlayıcı' gibi isimler altında ifade edilen alternatif tedavi yöntemlerinin çoğu uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Alternatif tıp uygulamaları arasında meditasyon, yoga, biofeedback, gevşeme gibi zihinsel ve mistik uygulamaların yanı sıra el manipülasyonu, diyet, enerji, ilaç, bitkiler, hava, su ve sesle tedavi yöntemleri de yer almaktadır (Başagaoglu, 1999).

2007'de Amerika'da yapılan bir çalışmada, on yetişkinden dördünün son bir yıl içinde en az bir kez alternatif tedavi kullandığı, yaygın olarak vitamin ve mineral olmayan doğal ürünlerin kullanıldığı bulunmuştur (Barnes, Bloom & Nahin, 2008). Ülkemizde yapılan benzer bir çalışmada (Araz, Harlak ve Meşe, 2007), en çok tercih edilen yöntemler masaj, bitkisel tedavi, kaplıcaya gitme ve dua okuma olarak saptanmıştır. Katılımcıların yarısının herhangi bir hastalık durumunda tedavi için sadece doktora gittikleri ve tıbbi tedavi uyguladıkları, üçte birinin doktora gitmenin yanı sıra başka tedavi yolları da aradıkları bulunmuştur.

ABD'de tamamlayıcı ve alternatif tıp milyarlarca dolarlık düzenlenmemiş bir endüstri haline gelmiştir. 2007'de, 83 milyon Amerikalının bu tür tedavilere yaklaşık 33,9 milyar dolar cepten ödeme yaptığı, bu ödemenin 22 milyarının doğal ürünler için, 11,9 milyarının akupunktur, masaj gibi yöntemleri uygulayanlara yapıldığı tespit edilmiştir (Nahin, Barnes, Stussman & Bloom, 2009).

Son yıllarda alternatif tıp uygulamalarına ilginin artmasında medyanın önemli etkisi vardır. Ülkemizde yapılan bir araştırmada, Türk basınında tirajı en yüksek üç gazetede 2005 yılının ilk altı ayında 1034 alternatif tıp haberine rastlanmış, bu haberlerin %95'inin olumlu nitelik taşıdığı, hemen hemen

hepsinde bir uygulama ya da bir ürün kullanmayı tavsiye ettiği belirlenmiştir (Yaşar, 2006). Diğer yandan, medya modern tıp uygulamalarının sorgulanmasında ve bu konudaki sorunların, sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyetsizliklerin daha sıklıkla gündeme getirilerek geniş kitlelerin bunlardan haberdar olmasında önemli rol oynamaktadır. 1999'da Institute of Medicine (IOM) yayınladığı bir rapor ABD'de her sene hastanelerde 44000 ile 98000 arasında insanın tıbbi hatalar nedeni ile hayatını kaybettiğini ortaya çıkarmış ve sağlık sisteminin acilen yeniden yapılanması gereğine dikkat çekmiştir (Kohn, Corrigan & Donaldson, 2000). Tıbbi hatalar nedeniyle oluşan sakatlık ve ölümlerin, sağlık skandallarının, malpraktis davalarının medyada sıklıkla gündeme taşınması ("Sağlık Skandalı", 2010, 2011, 2012), hastanelere ve doktorlara yönelik kuşkunun artmasında etkili olmaktadır. Alternatif tıp modern tıba duyulan kuşkuyu kullanarak yükselişini sürdürmektedir.

Alternatif tıp, kanser hastaları arasında dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır. Kanser bilimsel tıbbi tedavisi kemoterapi, cerrahi tedavi, radyoterapi ve hormon terapi yöntemlerini içermekte, bu tedavi yöntemlerinin başarı şansının görece düşük olması ya da tedaviye bağlı ağır yan etkiler nedeniyle hastalar alternatif tıbbi yöntemleri kullanmayı tercih edebilmektedir. Amerika'da, kanser hastalarının tanı aldıktan sonraki bir dönemde alternatif tıp kullanımının, çeşitli bölgelere ve kanser tipine bağlı olarak %25 ile %84 arasında değiştiği belirtilmektedir (Vapiwala, Mick, Hampshire, Metz & DeNittis, 2006). Avrupa ülkelerini kapsayan bir araştırmada ise ülkelere göre bu oranın %13 ile %73 arasında değiştiği bulunmuştur (Molassiotis, et al., 2005). Ülkemizde, Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Onkoloji polikliniğinden izlenen kanser hastaları üzerinde yapılan bir çalışmada, kanser hastalarının %57,9'unun alternatif tedavi kullandığı belirlenmiştir. Bu hastaların %70'i alternatif tedaviyi devam etmekte olan tıbbi tedavisine ek olarak kullanmıştır (Yıldız, 2006).

İnternet, küresel piyasada giderek artan rekabete bağlı olarak "esnekleşen" ekonomik düzen içinde mal ve hizmetlerin pazarlanmasında önemli bir araç olmuştur. İnternetteki enformasyonun kaynağı, içeriği, amacı, hedef kitlesi sorgulandığında, bu enformasyonun egemenlik ilişkilerinden bağımsız bir şekilde geliştiğinden söz etmek güçtür. Tüketimi artırmak üzere gittikçe daha fazla ticari işlemlere uyumlu hale getirilen internette, kredi kartlarıyla kolay ve güvenlik içinde alışveriş yapılabilir. İnternet, bir yandan güdümlü bir biçimde enformasyonu pazarlanmak üzere sunarken, diğer yandan göreceli bir özgürlük vererek kullanıcıları etkin hale getirmekte, "alternatif" ya da karşıt görüşlere ifade ve iletişim imkânı sağlamaktadır. Kullanıcılar isterse internette ihtiyacına göre siteleri gezebilir, enformasyon toplayabilir, bir ürün ya da hizmet almadan önce forumlardan fikir edinebilir. Ancak, bir yandan enformasyonun nicelik olarak sürekli arttığı ve insanların devasa bilgi yığınları arasında kaldığı düşünüldüğünde, bu potansiyelin kullanımı bir sorun olarak görülebilir. Bu sorunla ilgili olarak "medya okuryazarlığı"nın önemine dikkat çekilmektedir. Diğer yandan, reklam gelirlerinden beslenen arama motorlarının kişisel aramalarda kullanıcı yararından ziyade reklam verenlerin yararını gözetme doğrultusunda düzenlenmesi (Pesen, 2011), internetin yönlendirici gücünün küçümsenmemesi gerektiğini düşündürmektedir.

İnternet, sağlıkla ilgili bilgi, ürün ve hizmete insanların kolayca ulaşabileceği ve satın alabileceği bir ortam sağlamaktadır. Kanser hastaları ve/veya yakınları arama motoru kullanarak yaptıkları bir

aramada, korunma ya da tedaviye ilişkin bilgi veren, tedavi öneren, ürün ya da hizmet pazarlayan farklı içerikte sitelerle karşılaşabilirler. Bu siteler arasında eğitici amaçlı, güncel tıbbi tedaviler hakkında bilgi veren siteler olabileceği gibi şifalı bitkiler, ozonterapi, akupunktur, dini ve mistik iyileştirme yöntemleri vb. alternatif tedavi yöntemleriyle ilgili siteler de olabilir.

Bu çalışmada, kanserle ilgili alternatif tıp içerikli web sitelerine odaklanılmakta, sitelerin ziyaretçilerini etkileme potansiyelini değerlendirmek amacıyla, site sorumlularının kendilerini, ürünlerini ya da hizmetlerini nasıl sundukları, bu ürün ya da hizmetlerin gücünü ve güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla hangi araçları kullandıkları ve modern tıba yönelik nasıl bir tutum içinde oldukları değerlendirilmektedir.

Yöntem

İletişim araştırmalarında iki genel yaklaşımdan söz edilebilir. Eleştirel yaklaşımda 'ideoloji' ve 'hegemonya' gibi kavramların merkezi önemi vardır ve bu yaklaşım daha çok medya iletilerinin üretilmesi ve denetlenmesi üzerinde ya da sınıf egemenliğine dayalı bir toplumu destekleyen özgül bir ideolojiyi medyanın nasıl geliştirdiğini inceleme bağlamında, iletilerin içerikleri üzerinde odaklanır. Davranışsal yaklaşım ise daha çok medyanın etkileri üzerinde yoğunlaşır. Zamanla davranışsal etki yaklaşımının sınırlılıkları aşılmaya çalışılmış ve medya etkilerini daha kapsamlı bir toplumsal bağlam içinde ele alan sosyoloji temelli medya etkisi modelleri geliştirilmiştir. Bunlardan 'gündem koyma', 'suskunluk sarmalı', 'bilgi gediği' ve 'medya bağımlılığı' gibi modeller, medya etkisini uzun vadeli ve dolaylı olarak kavramaya çalıştığı için daha bireysel ve psikoloji temelli davranışsal etki modellerinden ayrılırlar. Eleştirel araştırmacılar medya içeriğine odaklanarak anlamın iletilerde tayin edildiğini öne sürerken, ileti ve alıcı arasındaki ilişkiye yeterince eğilmemektedir. Buna karşılık medya etkisi araştırmaları içerikten ziyade alıcıya odaklanarak, anlamların insanlarda bulunduğunu yani kendi içlerinde iletinin bir anlamı olmadığını ileri sürerken medya iletilerinin üretimi konusunda kısır kalır (Fejes, 2005).

Burada, epistemolojik bir tartışmaya girerek, bilimsel olanın penceresinden bakarak bilimsel olmayı eleştirme ya da bunun tam tersini yapma gibi bir niyetimiz yoktur. Davranışsal yaklaşım, internetteki enformasyonun insanları etkilediği, istediği yönde yönlendirdiği gibi bir kabulden yola çıkmak yerine, insanların neden bir bölümünün bu enformasyona ihtiyaç duyduğunu ve hayatlarında nelere karşılık geldiğine cevap arıyor. Bu yaklaşımın önemi inkâr edilmemekle birlikte, bu çalışmada, eleştirel yaklaşım benimsenerek internetteki enformasyonun içeriğine odaklanılmıştır. Günümüzde tüm dünyada insanların alternatif tıpla ilgili ürün ve hizmetleri kullanmaya yönelik eğilimlerinde genel bir artış olduğu ve bu alanın küresel ölçekte bir pazar haline gelmeye başladığı göz önüne alındığında, bizce alternatif tıpla ilgili web sitelerinin kişileri etkileme potansiyelinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, dünyada en çok kullanılan arama motorları sıralamasında ilk iki sırada olan ("Arama motoru", 2010) 'Google' ve 'Yahoo' arama motorları kullanılarak, 08.03.2010 ile 30.03.2010 tarihleri arasında, 'kanser', 'kanser tedavisi', 'kanser-şifa', 'kanser-alternatif tıp' ve 'kanser-tamamlayıcı tıp'

kelimeleri yazılarak arama yapılmıştır. Bir anahtar kelimeyle yapılan her aramada, listelenen ilk 100 site değerlendirilmiş ve kansere yönelik alternatif tedavi yöntemleri ile ilgili olanlar seçilmiştir. Bu siteler içinden tekrar eden, içeriği belirsiz olan, farklı linklerle aynı web sayfasına giriş yapan bağlantılar elenmiş ve incelenmek üzere 30 web sitesi belirlenmiştir.

Her bir sitedeki tüm içerik incelenerek Microsoft Office Word belgesine kopyalanmış ve belgelere numara verilmiştir. Bu şekilde tüm site içerikleri ayrı ayrı kaydedilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde tümevarımcı yaklaşım benimsenerek, temalar verilerin analizi esnasında oluşturulmuştur. Kaydedilen site içerikleri araştırmanın amacı çerçevesinde incelenerek ayrıntılı kodlama yapılmıştır. Ayrıntılı kodlamadan sonra benzerlik ve farklılıklara dayanarak, aşağıdaki dört genel tema ve bu temalarla ilgili alt temalar belirlenmiştir.

1. Kansere ilgili alternatif tıp içerikli web sitelerini hazırlayanların kendilerini sunuşu
 - a) Amacını ortaya koyuşu
 - b) Mesleğini sunuşu
 - c) Kendini alternatif tıp konusunda niteleyişi
2. Bu sitelerde sunulan/pazarlanan ürün ya da hizmetler ile bunlara dair tanımlamalar
 - a) Kendi tedavi yöntemine dair kullandığı kavram
 - b) Herhangi bir ürün/hizmet pazarlama durumu
 - c) Ürün/hizmetin türü
 - d) Ürün/hizmetin niteliğine ilişkin tanımlamalar
3. Ürün ya da hizmetleri tanıtmaya, etkisini ve güvenilirliğini ortaya koymaya amaçlı göstergeler
 - a) Önerilen tedavinin başarısına ilişkin iddialar
 - b) Tedavinin gücü ve güvenilirliğini ortaya koymaya amaçlı göstergeler
4. Bu sitelerde modern tıbbaya yönelik tutum ve modern tıbbaya ilgili tanımlamalar
 - a) Modern tıbbaya yönelik genel tutumu
 - b) Modern tıbbi tedavi yöntemlerine karşı tutumu
 - c) Modern tıbbi tedavi yöntemlerine ilişkin tanımlamalar
 - d) Tıbbi ilaçlara karşı tutumu

- e) Tıbbi ilaçlar ile ilgili tanımlamalar
- f) Doktorlara karşı kutumu
- g) Doktorlara ilişkin tanımlamalar

Temalar ve kavramlar belirlendikten sonra, her bir site için ayrı kodlama kâğıdı kullanılarak veriler kodlanmıştır. Kodlama yapılırken ilginç ifadeler de belirlenen kavramlara ek olarak yazılmıştır. Veriler kodlama kâğıdından SPSS (15 versiyon) paket programına aktarılarak frekans ve yüzde olarak tablolara dönüştürülmüştür. Sadece iki arama motoru kullanılarak ve sınırlı sayıda kelime kullanılarak yapılan aramalar sonucu belirlenen 30 web sitesinin incelenmesi bu araştırmanın sınırlılığıdır.

Bulgular

Çalışmamızda, internette kanserle ilgili alternatif tedavi yöntemlerine değinen sitelerin belirlenmesi sürecinde, özellikle şişmanlık, yaşlanma, saç dökülmesi, cilt sorunları gibi pek çok sorunla ilgili olarak alternatif tıp kapsamında ürün ya da hizmet sunan çok sayıda sitenin mevcut olduğu, bu sorun alanlarına kıyasla kanserle ilgili alternatif tıp içerikli sitelerin daha az sayıda olduğu gözlenmiştir.

Kanser hastaları ve/veya yakınlarının arama motoru aracılığıyla yaptıkları aramalarda ilk çıkan siteleri değerlendirmeleri daha muhtemeldir. Bu nedenle, çeşitli ürün ve hizmetleri sunan hangi sitelerin ilk sıralanacağı önemli bir konu haline gelmektedir. Çalışmamızda, arama motoruna “kanser tedavisi” kelimeleri yazılarak yapılan bir aramada karşılaşılan ilk 13 siteden 7’sinin alternatif tedaviye yönelik ürün ya da hizmet sunan siteler olduğu belirlenmiştir. Aramalar esnasında, özellikle farklı linklerden aynı web sayfasına ya da aynı kişilerin hazırladığı farklı sitelere girilmesi oldukça dikkat çekicidir. Örneğin, “www.kansertedaviekibi.com” isimli siteye iki farklı linkten de giriş yapılabilmektedir (www.alternatiftedaviler.gen.tr, www.kanserdesifresi.com). Aynı kişilerin hazırladığı, aynı bilgilerin yer aldığı farklı siteler de vardır (www.kanser.ca, www.kanser-tedavisi.net, www.beyintumoru.gen.tr, www.immu-nat.com, www.saglikcilarrehberi.com). Bu linklerde yer alan ekip içerisinde, özellikle bitkisel olduğu iddia edilen ürünlerden sorumlu, kendini herbalist olarak tanımlayan kişinin kendine ait dört sitesi daha bulunmaktadır (www.herbalistadnan.com, www.adnanakar.com, www.herbalistadnanakar.com, www.adnan-akar.info). Özetle, kanser hastaları ve/veya yakınları -yukarıda bahsi geçen siteyle ilişkili tespit edilebilen- aynı kişilerin hazırladığı ve aynı ürünlerin tanıtıldığı 12 site ile karşılaşmaktadır. Aynı kişilere ait site sayısının fazla olması, kanserle ilgili arama yapan kişilerin bu sitelere girme olasılığını artırmak olarak okunabilir.

Kanserle İlgili Alternatif Tıp İçerikli Web Sitelerini Hazırlayanların Kendilerini Sunuşu

Site içeriklerinin kodlanması aşamasında, site sorumlularının kendilerini sunuş biçimlerinin ziyaretçileri etkilemek adına bir araç olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Hatta bazı sitelerde site sorumlularının nereli olduğu, geçmişi, aile kökeni, önceki mesleği gibi site amacıyla doğrudan ilgisi olmayan, şahsi bilgilere yer verilerek site ziyaretçilerinin güvenini kazanmaya çalıştıkları gözlenmiştir (www.herbalistatabay.com; www.herbalistdagistanlirecep.com).

İncelenen sitelerde alternatif tıp uygulayıcılarının çoğunlukla amacını ortaya koyduğu, özellikle ‘insanlığa faydalı olmak’, ‘bilgilendirmek’ gibi insani niyetleri dile getirdikleri görülmektedir (Tablo 1). Ancak sitelerin tamamına yakınında ücret karşılığında ürün ya da hizmet önerildiği göz önünde tutulduğunda (Tablo 2), amaçlarının karşılıksız biçimde “insanlığa faydalı olmak ya da bilgilendirmekten” öte ticari kazanç karşılığında fayda sağlama isteğini içerdiği söylenebilir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, özellikle kendini herbalist, fitoterapist, bitkisel tedavi uzmanı olarak tanımlayan ve bitkisel kaynaklı tedavileri önerenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. 6 sitenin sorumlusu bir hekimdir. Ayrıca iki sitede hekim, herbalist, ozonterapi uzmanı gibi çalışanlardan oluşan bir ekiple hizmet sunulmaktadır. Sitelerin tümü göz önüne alındığında yaklaşık üçte birinde hekimlerin bulunması, hekimlerin alternatif tıp alanına gittikçe artan ilginin farkına vardıkları ve bu alanda yer almaya başladıklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Site sorumlularının alternatif tıp konusunda kendilerini en yüksek oranda ‘uzman’ (%30), ‘deneyimli’ (%30) ve eğitimli (%20) olarak nitelendirdikleri görülmektedir (Tablo 1). Modernitenin egemen olduğu 20. yüzyılda insanlar, Bauman’ının (2002) deyişiyle, birer “uzman tüketicisi” haline gelmiş ve uzmanlığa karşı duyduğu güven modern insanı tanımlayan en önemli özelliklerden biri olmuştur. Ancak, daha çok postmodern söylem içerisinde ele alınan alternatif tıp alanında, ‘uzmanlık’ kavramının moderniteden getirdiği olumlu çağrışımdan yararlanılması, postmodern söylemin uzmanlıklara meydan okuma iddiası göz önüne alındığında dikkat çeken bir çelişki olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1. Kanslerle İlgili Alternatif Tıp İçerikli Web Site Sorumlularının Kendilerini Sunuşu

TEMALAR	KAVRAMLAR	Sayı	Yüzde
<i>Amacını ortaya koyuşu</i>	İnsanlığa faydalı olmak / insanlığa hizmet etmek	11	36,7
	Bilgilendirmek / bildiklerini aktarmak	9	30,0
	Doğal tedavilerden yararlanma olanağı sağlamak	2	6,7
	Belirtilmemiş	8	26,7
	Toplam	30	100,0
<i>Mesleğini sunuşu</i>	Hekim	6	20,0
	Tıbbi bitkiler ithalat-ihracatçısı	6	20,0
	Herbalist	4	13,3
	Bitkisel tedavi uzmanı	4	13,3
	Yazar	3	10,0

	Bioenerjist	2	6,7
	Lokman hekim	2	6,7
	Araştırmacı	2	6,7
	Bitkisel ilaç araştırmacı	2	6,7
	Fitoterapist	2	6,7
	İçinde doktor ve herbalistin bulunduğu bir ekip	2	6,7
	Parapsikolog	1	3,3
	Teorisyen	1	3,3
	Metafizik uzmanı	1	3,3
	Naturopat (doğal sağlık uzmanı)	1	3,3
	Belirtilmemiş	2	6,7
<i>Kendini alternatif tıp konusunda niteleyişi</i>	Uzman	9	30,0
	Deneyimli	9	30,0
	Eğitimli	6	20,0
	Güvenilir	5	16,7
	En iyi / başarılı	5	16,7
	Özel	2	6,7
	Tarihe geçecek	1	3,3
	Belirtilmemiş	13	43,3

Kanserle İlgili Alternatif Tıp İçerikli Web Sitelerde Sunulan Ürün ve Hizmetler

İncelenen sitelerde sunulan tedavi yöntemi için çoğunlukla 'alternatif tıp' (%33,3) ve 'tamamlayıcı tıp' (%20) kavramlarının kullanıldığı bulunmuştur (Tablo 2). Başağaoğlu'na göre (1999), tıbbın alternatifi olmayıp tıbbi yöntemlerin alternatifi vardır. Bir hastalıkta ilaçla tedavinin alternatifi akupunktur ile tedavi yöntemi olabilir. Bu bakımdan 'alternatif tıp' kavramı yerine 'alternatif tedavi yöntemleri' kavramını kullanmanın uygun olacağını öne sürmektedir. Alternatif tıp, literatürde sıklıkla Tamamlayıcı ve

Alternatif Tıp (Complementary and Alternative Medicine-CAM) olarak geçmektedir (National Center for Complementary and Alternative Medicine, 2008).

'Tamamlayıcı tıp' kavramı hekimlerin bulunduğu sitelerde kullanılmıştır. Yıllarca alternatif tedavi yöntemlerini uygulayanları şarlatan olarak adlandıran hekimler, günümüzde bu yöntemlerin klinik etkililiğine dair yeterli kanıt bulunmamasına rağmen (Pelletier & Astin, 2002) bu yöntemleri benimsemeye başlamışlardır. Birçok hekim çeşitli alternatif tedavi yöntemlerini öğrenmekte ve bunları kendi tedavi yöntemlerinin arasına eklemektedir. Özellikle kanser için, bu tedavilerin kesinlikle modern tıbbi yöntemlerin yerine geçebilecek nitelikte olmadığı, yalnızca onu tamamlayabileceği öne sürülmektedir (Göker, Camcı, Er, Özdoğan, Elkıran ve Aksoy , 2009).

Tablo 2. Kanserle İlgili Alternatif Tıp İçerikli Web Sitelerde Sunulan Ürün ve Hizmetler

TEMALAR	KAVRAMLAR	Sayı	Yüzde
<i>Sunulan tedavi yöntemi için tercih edilen tanımlama</i>	Alternatif Tıp	10	33,3
	Tamamlayıcı Tıp	6	20,0
	Bitkisel Tedavi	5	16,7
	Alternatif Tedavi	4	13,3
	Diğer	5	16,7
	Toplam	30	100,0
<i>Herhangi bir ürün ya da hizmet sunumu</i>	Doğrudan bir ürün ya da hizmet öneriliyor	27	90,0
	Dolaylı olarak bir ürün ya da hizmet öneriliyor*	3	10,0
	Ürün veya hizmet önerilmiyor	0	0
	Toplam	30	100,0
<i>Ürün / hizmetin türü</i>	Bitkisel kökenli karışımlar / yağlar	15	50,0
	Bitkisel olduğu iddia edilen ilaçlar (kapsül ya da tablet formunda)	5	16,7
	Ozon tedavi	5	16,7
	Arı ürünleri / pekmezler	3	10,0
	Reishi mantarı	2	6,7

	Bioenerji	2	6,7
	Homeopati	2	6,7
	Elektromanyaetik dalgalar	1	3,3
	Parapsikoloji	1	3,3
	Doğal / şifalı taş	1	3,3
	Kozmik ürünler	1	3,3
	Aşı	1	3,3
<i>Ürün / hizmetin niteliğine ilişkin tanımlamalar</i>	Bitkisel / doğal	16	53,3
	Başarılı / gelişmiş / en etkili	13	43,3
	İspatlanmış / denenmiş	11	36,7
	Benzersiz / mucize gibi	6	20,0
	Bilimsel çalışmaların sonucu	6	20,0
	Yan etkisi ve toksitesi (zehirli etkisi) yok	5	16,7
	Hiçbir katkı maddesi içermemekte	4	13,3
	Ucuz	3	10,0
	Uzun yıllar süren araştırmaların sonucu	3	10,0
	Reform niteliğinde / devrim yaratacak	2	6,7
	Kaliteli	1	3,3
	Belirtilmemiş	5	16,7

*Önerilmez deyip arkasından görüşmek isteyenlere telefon numarası veriliyor

İncelenen sitelerin %90'ında doğrudan %10'unda da dolaylı olarak bir ürün ya da hizmet önerilmektedir (Tablo 2). Ancak, sitelere bakıldığında ilk sayfada ürün ve hizmet satışı ile ilgili işlemlerle karşılaşılmamakta, ilk sayfada daha çok site sorumlusunun kendisi ve tedavisiyle ilgili tanıtım amaçlı genel bilgilere, dikkat çekici özlü sözlere yer verilmektedir. Einstein'ın "Bir peşin hükmü yok etmek, bir atomu parçalamaktan daha zordur", Paracelsus'un "Tüm dağlar, tepeler, çayırlar ve otlaklar birer eczanedir" sözleri bunlardan bazılarıdır. Sitelerde sıklıkla bitkisel kökenli karışımların

(%50) ve bitkisel olduğu iddia edilen ilaçların (%16,7) önerildiği göz önünde tutulduğunda, bu sözlerle bir yandan bitkilerin gücüne diğer yandan alternatif tedavilere yönelik önyargılı tutuma vurgu yapılmak istenmektedir.

Medya ve doktorlar aracılığıyla sağlık ve hastalıkla ilgili sürekli bilgi akışı nedeniyle toplumda bir korku hali yaratılmış, insanlar sağlık sorunları için daha fazla oranda sağlık kuruluşlarına ve doktorlara başvurur hale getirilmiştir. Bu durum sağlıkla ilişkili çıkar gruplarının gücünü artırmıştır (Furedi, 2001; Moynihan & Cassels, 2006; Küçükusta, 2008). Sağlık alanı 1980'den sonra giderek artan oranda özel sektörle paylaşılır hale gelmiştir. Bir yandan sağlık hizmetlerine talep yükselirken, diğer yandan tüketici konumuna getirilen bireylerin sağlığıyla ilgili kararlarını kendilerinin vermeleri, kendi sağlıklarının sorumluluğunu üstlenmeleri gerektiği iletilmeye başlanmıştır. Sağlık, toplumsal bir sorun ve sosyal bir hak olmaktan çıkarılarak bireysel sorumluluk olarak gösterilmektedir (Sallan Gül, 2004; Gül ve Sallan Gül, 2007). Medya aracılığıyla da bu durum desteklenerek, insanların bireysel olarak sağlıklı olmak için neler tüketmesi gerektiği iletilmektedir. Medya aracılığıyla, 'yapay', 'suni', 'inorganik' kavramlarına yüklenen olumsuz anlamlarla birlikte, bu kavramların karşıtları olan 'doğal', 'organik', 'bitkisel' kavramları öne çıkarılmakta ve bu kavramlar gündelik yaşam içine yerleştirilmektedir. İncelenen sitelerde ilaçların 'yapay' olduğu, zarar verdiği vurgusunun yanında kendi ürünlerinin 'doğal', 'bitkisel' olduğu (%53,3) ve zarar vermeyeceği mesajı verilmektedir (Tablo 2). İnsanlığın yararına olarak sunulan her tür enformasyonun, en kısa zamanda piyasanın işine yarayacak şekilde kullanıma dahil edildiği söylenebilir.

Sitelerde Ürün/Hizmetleri Tanıtma, Etki ve Güvenilirliğini Ortaya Koyma Amaçlı Göstergeler

Önerilen tedavilerin başarısına ilişkin iddialara bakıldığında, farklı ifadeler kullanılmakla birlikte sitelerin çoğunda yer alan temel iddia "kanseri tedavi edebilecekleri ya da durdurabilecekleri" (%73) yönündedir (Tablo 3). Günümüzün modern tıp olanakları içinde çoğunlukla yetersiz kalınan kanser tedavisine ilişkin sitelerde yer alan '%95'e varan başarı' gibi abartılı iddialar, bu konuda çare arayan insanların durumlarından istifade edilerek bir tür umut tacirliği yapıldığı izlenimini uyandırmaktadır.

Sitelerde tedavinin gücü ve güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla en fazla TV programları ve röportaj görüntüleri (%46,7) ile hastalardan gelen teşekkür notları ve mailler (%46,7) kullanılmıştır (Tablo 3). Görsel ve yazılı medya halkın ilgisinin yoğun olduğu alternatif tıpla ilgilenerek tirajını artırma yönünde hareket ederken, alternatif tıp uygulayıcıları da medyayı reklam amaçlı kullanmakta, böylece karşılıklı yarar ilişkisi süregitmektedir. Çalışmamızda siteleri hazırlayanların %46,7'sinin görsel medyada yer aldığı ve bunları sitelerinde yayınladıkları belirlenmiştir. Sitelerde sunulan hizmet ve ürünlerden, site sahibinden memnuniyeti dile getiren mektup ve mailler de (%46,7) geniş yer tutmaktadır (Tablo 3) Özellikle ilerlemiş kanser vakalarının iyileştiklerini ifade ettikleri mailler bulunmaktadır. Aşağıda iki örnek verilmektedir:

“Herkesle selamlar,

Çok sevinçliyim. Hayatım kurtuldu ve bunu herkesle paylaşmak istedim. Kanser her tarafıma yayılmıştı ve eve ölüme gönderilmiştim. Son çekilen ultrasonda karaciğerde bile “herhangi kistik yapıya ve lezyona rastlanmamıştır” yazıyor. Doktorum da "Durum çok çok iyi, kanserden kurtulmuşsun" dedi.” (www.herbalistatabay.com)

“... benim bir yakınım akciğer kanseriydi kemiklere, böbreklere ve beyine sıçramıştı biz artık ümidümüzü kesmiştik ağrılarında yanında duramaz olmuştuk doktorlar artık son günleri diyordu kemoterapi bile aldırma diyordu çünkü 4. evreydi yapılacak bir şey yok diyorlardı ama ... hanımdan allah bin kere razı olsun ben hasta ismini açıklamıyorum tüm hasta sahiplerinde gelip onlarla görüşmesini tavsiye ediyorum allahtan ümit kesilmez ben yazılan meilleri görünce hiç inanmıyordum kendilerinin yazdığını zannediyordum ama malesef öyle değilmiş... allahtan ümit kesilmez...” (www.drcandan.com)

Tablo 3. Sunulan Ürün/Hizmetlerin Etki ve Güvenilirliğini Ortaya Koyma Amaçlı Göstergeler

TEMALAR	KAVRAMLAR	Sayı	Yüzde
Önerilen kanser tedavisinin başarısına ilişkin iddialar	Tedavi edici / iyileştirici	22	73,3
	Kansere karşı koruyucu ve önleyici / bağışıklık sistemini güçlendirici	21	70,0
	Kanser/tümör yayılımını durdurucu	15	50,0
	Kemoterapi yan etkilerini giderici	14	46,7
	Yüzde olarak iyileşme iddiası	8	26,7
	Erken başvurulduğunda iyileştirici	4	13,3
	Geç başvurulduğunda bile iyileştirici	2	6,7
Belirtilmemiş		1	3,3
Tedavinin gücü ve güvenilirliğini ortaya koyma amaçlı göstergeler	TV programlarından görüntüler, röportajlar	14	46,7
	Hastalardan gelen teşekkür mektupları ve mailler	14	46,7
	Kendisine ve ürününe ait sertifikalar	11	36,7
	Kendisi ya da tedavisi ile ilgili gazete haberleri	11	36,7
	Bilimsel kaynakları referans gösterme	9	30,0

Diplomadan bahsediliyor / gösteriliyor	9	30,0
Dini inanç ve değerlere ilişkin ifadeler kullanma	9	30,0
Bilimsel araştırma sonuçlarıyla destekleme	8	26,7
Kendilerinin çektiği kamera görüntüleri	6	20,0
Kendi ürün ya da hizmetlerine ilişkin doktor görüşleri	6	20,0
Doğanın tedavi edici gücüne ilişkin ifadeler	6	20,0
Üretime ilişkin onay ve izin belgeleri	5	16,7
Hastaların tedaviden önce ve sonraki fotoğrafları	2	6,7
Bazı hastalarının adı-soyadı ve telefon numaraları	4	13,3
İnsanda var olan güce, ruhsal yönün kuvvetine ilişkin ifadeler	2	6,7
Halkın tanıdığı / sevdiği kişilerin kendi yöntemini kullandığını belirtme	1	3,3

İncelenen sitelerde özellikle uzmanlığa dikkat çekmek için diploma (%30) ve sertifikaların (%36,7) kullanıldığı, yine bu amaçla bilimsel literatüre referans verme ve araştırma sonuçlarıyla desteklemenin yapıldığı (%30) görülmektedir (Tablo 3).

Örneğin, arı sütünün tümör dayanıklılığını azalttığına ve tümör gelişmesini engellediğine ilişkin bilimsel çalışmalar referans gösterilmiş:

Molecular Nutrition and Food Research dergisinin Aralık sayısında yayınlanan çalışmada Propolisin etkin maddelerinden CAPE ve quertin'in propolis kullanımıyla ortaya çıkan çok ilginç bir etkisi ortaya çıkarılıyor. Buna göre bu etkin maddeler tümörlerin kendi kan yollarını inşa etmesini engelleyerek, tümör gelişmesinin ve dayanıklılığının önünü kesiyor. Detaylı bilgi için: <http://www3.interscience.wiley.com/journal/121553347/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0>. (www.aridunyasi.com).

Örneğin bir sitede, kemoterapinin kanser tedavisindeki yetersizliğine vurgu yapan bilimsel çalışmalara değinilmekte, bunlara sitede yer verilmektedir. Kendi tedavileri de araştırma sonuçlarıyla desteklenmektedir:

"Cytotron kullanılarak Hindistan'ın Bangalore şehrindeki Institute of Aerospace Medicine'da 106 terminal durumdaki Kanser hastası üzerinde 2004 ile 2005 yılı arasında

bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada yer alan hastaların tümü daha önce Cerrahi Müdahale, Radyoterapi veya Kemoterapi gibi mevcut tüm tedavilerin uygulandığı ancak başarılı olamadığı ve kanserin çok ileri derecede ilerlemiş olduğu hastalardır. Cytotron tedavisi sonrasında kısa süre zarfında ölmesi beklenen hastaların: %90'ında semptomatik iyileşme görülmüştür (birkaç seans içinde ağrının azalması veya ortadan kalkması, morfin kullanımının kesilmesi, kilo kaybının durması gibi) Hastaların çok büyük bölümünde tümör gelişimi durdurulmuş veya geriye döndürülmüştür. % 60'ı 1 yılı aşkın süredir yaşamaktadır (ölenlerin büyük bölümü daha önceki tedavilerin toksik etkileri nedeniyle oluşan komplikasyonlardan yaşamını kaybetmiştir) %20'si normal çalışma hayatlarına geri dönmüştür” (www.cytotron.com)

Ancak, bilimsel literatüre referans verilen sitelerde birincil amaç önerilen ürünün faydalı olduğunu vurgulamak olup, önerilen ürüne dair yan etkilerden, doz aşımından ya da ürünün diğer bazı maddelerle etkileşiminden bahsedilmemektedir. Kanserle ilgili alternatif tıp içerikli web sitelerini değerlendiren bir araştırmada da, çoğu popüler sitenin son derece değişken kalitede bilgi içerdiği, bu sitelerin çoğununun kanıtlanmamış bilgiyi onaylandığı ve bunlardan bazılarının oldukça tehlikeli olduğu bulunmuştur (Schmidt & Ernst, 2004). Alternatif tıpla ilgili 150 web sitesinin incelendiği başka bir araştırmada, sitelerin %97'sinde bilgi ihmalinin olduğu bulunmuştur (Walji et al., 2004).

“Tanrı biz kullarına çaresi olmayan dert vermez” , “Şifayı veren Allah'tır” gibi ifadeler kişilerin dini değer ve inançlarına hitap ederek, ziyaretçilerin umut etmeye ve çare aramaya devam etmeleri gerektiğine dair mesajlar iletilmektedir. Benzer şekilde, bütün hastalıkların çaresinin doğada var olduğu belirtilerek doğanın tedavi edici gücüne ilişkin söylemlere de (%20) yer verilmektedir (Tablo 3).

Sitelerde Modern Tıbbı Yönelik Tutum ve Modern Tıpla İlgili Tanımlamalar

Sitelerin %63,3'ünde, kanser tedavi sürecinde modern tıbbi tedavinin bırakılmaması önerilmekle beraber, bu görüşe yer veren birçok sitede modern tıbbi tedaviler, doktorlar ve ilaçlarla ilgili olumsuz ifadelerin yer aldığı gözlenmiştir (Tablo 4). Bunun nedeni, tıbbi tedavinin doğrudan bırakılmasını önermenin web sitesini ziyaret edenlerde olumsuz bir etki bırakacağı endişesi olabilir. Ek olarak, web sitelerini hazırlayanlar arasında hekimlerin bulunmasının bu oranın görece olarak yüksek çıkmasında etkili olduğu düşünülebilir.

İncelenen sitelerin %50'si kanser tedavisinde kullanılan kemoterapi, cerrahi tedavi ve radyoterapi hakkında olumsuz tutum sergilemektedir. Bazı sitelerde modern tıbbi tedavi yöntemleri geleneksel veya klasik olarak tanımlanırken (%16,7), modern tıbbi tedavi yöntemlerini kötülemek amacıyla sıklıkla tedavi etmemesine (%30), zarar vermesine (%36,7) ve ciddi yan etkilerine (%36,7) vurgu yapılmıştır (Tablo 4). Aşağıda bazı örnekler verilmiştir:

“Doktorlar tedavi diye, kemoterapi ve radyoterapi ile öldürüyorlar hastaları. Kemoterapi fiyaskosu... Kemoterapi denilen zehir... Rezalet tedavi” (www.herbalistatabay.com)

“...kişide kanser olup olmadığının anlaşılması, sadece ve sadece kan, idrar, vb. materyallerle, laboratuvar analizleri ile yapılmalı, kitleden parça alınmamalı, hiçbir isim altında kitleye cerrahi müdahale yapılmamalıdır. Konunun en önemli yönlerinden biri mevcut tıbbi anlayışın METASTAZ olarak adlandırdığı kanserli hücrelerin lenf veya kan dolaşımı yoluyla yayılması, başka organ veya bölgelerde yeni tümör kolonileri oluşturarak büyümeye-çoğalmaya devam etmeleridir. Anadolu Kültürüne Dayalı Araştırma yapan Bizlere Göre metastaz olarak adlandırılan bu gelişimi sağlayan en önemli unsur, kitlelerden biyopsi amacıyla parça alınması ve hastaya teşhis veya tedavi amaçlı radyasyon uygulamalarıdır. Teknolojik gelişmenin, laboratuvar analizlerinin böylesine geliştiği ifade edilen bir çağda, kansere yönelik tespit için radyasyon alımına neden olan uygulamaların yapılması ve parça alınması işlemini anlamakta güçlük çekiyoruz. Işın/radyasyon, kanserde tetikleyici en önemli etkidir. Yayılmayı hızlandırmaktan başka işe yaramaz. Bu nedenle kanser hastasını hem teşhis hem tedavi aşamalarında kesinlikle radyasyondan uzak tutmak gerekir. (www.kenankorkmaz.net)

Tablo 4. Sitelerde Modern Tıbbi Yönelik Tutum ve Modern Tıpla İlgili Tanımlamalar

TEMALAR	KAVRAMLAR	Sayı	Yüzde
<i>Modern tıbbi karşı genel tutumu</i>	Olumlu	1	3,3
	Olumsuz	15	50,0
	Nötr	14	46,7
	Toplam	30	100,0
<i>Modern tıbbi tedavi yöntemlerine karşı tutumu</i>	Modern tedaviye ek, onu tamamlayıcı olarak kullanılması tavsiye ediliyor	19	63,3
	Alternatif tedavi sırasında modern tıbbi tedavinin bırakılması isteniyor	2	6,7
	Modern tıbbi tedavilere ek olarak ya da tek başına kullanılabileceği belirtilmiş	3	10,0
	Belirtilmemiş	6	20,0
	Toplam	30	100,0
<i>Modern tıbbi tedavi yöntemlerine ilişkin tanımlamalar</i>	Zararlı	11	36,7
	Yan etkileri çok	11	36,7
	Faydasız	9	30,0

	Geleneksel / klasik	5	16,7
	Yetersiz	5	16,7
	Öldüren	2	6,7
	Batı tıbbı	1	3,3
	Deneme yanılma yöntemi	1	3,3
	Beden üzerinde iktidar kurmada araç	1	3,3
	Belirtilmemiş	12	40,0
<i>Tıbbi ilaçlara karşı tutumu</i>	Olumlu	-	
	Olumsuz	12	40,0
	Nötr	18	60,0
	Toplam	30	100,0
<i>Tıbbi ilaçlar ile ilgili tanımlamalar</i>	Zehir	7	23,3
	Kimyasal	3	10,0
	İlaç firmalarının dayatması	2	6,7
	Yapay / doğal değil vurgusu	1	3,3
	Batı ürünü	1	3,3
	Belirtilmemiş	18	60,0
<i>Doktorlara karşı tutumu</i>	Olumlu	1	3,3
	Olumsuz	6	20,0
	Nötr	17	56,7
	Alternatif tıbbı sıcak bakana olumlu, bakmayanlara karşı olumsuz tutum	4	13,3
	Alternatif tıbbı karaladıkları için sitem	2	6,7
	Toplam	30	100,0
<i>Doktorlara ilişkin</i>	Kandıran/sahtekar	3	10,0

<i>tanımlamalar</i>	İlaç firmalarının aracısı/ilaçlara bağımlı kılan	3	10,0
	Bilim adamlığı sıfatına sığınanlar	3	10,0
	Arkasına sağlık kurumlarını ve ilaç firmalarını almış	2	6,7
	Kanserlilere ölecek olarak bakan	1	3,3
	Çağdaş evliyalar	1	3,3
	Onkoloji imparatorları	1	3,3
	Profesyonel dolandırıcı	1	3,3
	Belirtilmemiş	19	63,3

Alternatif tıpla ilgili siteler tıbbi ilaçlara sıcak bakmamakta, %40'ı tıbbi ilaçlarla ilgili olumsuz görüşlere yer vermektedir. Modern tıpta kullanılan ilaçların kimyasal olduğu, birçok yan etkilerinin olduğu ve hastalara faydadan çok zarar verdiği gibi görüşlerin yanında, 'batılı', 'yapay', 'kimyasal', 'zehir' gibi tanımlamalar kullanılmıştır (Tablo 4).

Kanser tedavisinde kullanılan temel tedavi yöntemlerinden kemoterapi ve radyoterapinin yan etkileri, bazı durumlarda tedavi kürlerinin tekrar edilmek zorunda olması gibi nedenlerle çoğunlukla hastalar ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. İncelenen sitelerde sıklıkla kanser tedavilerinin oluşturduğu bu sorunlara vurgu yapılarak, bu sorunların yaşanmayacağı ileri sürülen alternatif tedavi yöntemleri pazarlanmaya çalışılmaktadır.

Tablo 4'te görüldüğü gibi, sitelerde modern tıbbi yöntemler ve ilaçlar hakkında olumsuz ifadeler daha sık rastlanırken, doktorlar hakkında olumsuz ifadeler (%20) daha az rastlanmıştır. Doktorlarla ilgili olumsuz ifadelerin yer aldığı 6 sitede doktorlara ilişkin yapılan tanımlamalar oldukça ilginçtir; 'profesyonel dolandırıcı', 'sahtekâr', 'ilaç firmalarının aracısı', 'çağdaş evliyalar', 'onkoloji imparatorları' bunlardan bazılarıdır. Özellikle doktorlara sert eleştiriler doktorların sitelerinde yer almaktadır. 'Onkoloji imparatorları' metaforu bir onkoloğun sitesinde geçmektedir (www.kansertedaviuzmani.com). Bir yanda bu imparatorlar içinden gelen ve ozonterapi uygulayan bir onkolog, diğer yanda ozonterapiyi kanser hastalarına tavsiye etmeyen Tıbbi Onkoloji Derneğinin uyarılarını (Tıbbi Onkoloji Derneği, 2009) dikkate alan onkolog arasında kalan hastaların karar verme sürecinde ciddi sıkıntılar yaşayacağı söylenebilir.

İncelenen sitelerin çoğunun, diğer alternatif tıp uygulayıcılarına ve yöntemlerine dair genellikle yansız bir tutum içinde olduğu görülmüştür. 8 sitede diğer alternatif tıp uygulayıcıları ve bunların tedavilerine yönelik olumsuz ifadeler rastlanmıştır. Bitkisel karışımlar öneren ve şifanın bitkilerde olduğunu savunan iki sitenin, bitkisel karışımlar öneren diğerleri için "ot-çöp satan" nitelendirmesi ilginçtir.

Kendilerinin bu işi bilinçli yaptığı, buna karşılık diğerlerinin bilinçsizce yaptığı yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca bitkisel ürün satışı yapılan bir sitede diğer bitkisel ürün satanlara karşı yapılan aşağıdaki uyarı dikkat çekicidir:

“Her bitkisel maddeye ilaç diye sarılmayınız, umut ve para bağlamayınız. Maddi ve manevi zarar görürsünüz. Her uzmanım diyene aldanmayınız, web, çok profesyonelce örgütlenmiş, sadece çıkar amaçlı umut satan şarlatanlarla dolmuştur. Bunlara kanmayınız, güvenmeyiniz.”(www.herbalistatabay.com).

Sonuç

Günümüz dünyasında bilişim teknolojileri alanında yaşanan hızlı gelişmelerin etkileri insan yaşamının birçok alanına yansımaktadır. İnternet bilgiye erişimin kolay ve hızlı olması nedeniyle insanlar tarafından temel bir başvuru kaynağı olarak görülmeye başlamıştır. İnternetin artık gündelik hayatın sıradan bir parçası haline gelecek boyutta kullanımı ve yaygınlaşması, beraberinde birçok faydayı getirdiği gibi riskleri de getirmektedir.

20. yüzyılın sonlarına doğru yükselen postmodern söylemle birlikte modernitenin sorgulanmaya başlaması modern tıba ait birçok bilgi ve uygulamanın da eleştirilere açılmasına neden olmuştur. Modern tıbbın birçok açıdan eleştiri oklarının hedefi olmaya başladığı bir dönemde, modern tıp dışındaki seçeneklerin diğer bir deyişle alternatif tıbbın kabul edilebilirliği konusundaki görüşler daha fazla dillendirilmeye başlamıştır. Bireyin seçme özgürlüğüne vurgu yapılarak medya aracılığıyla hastalara birçok farklı tedavi seçenekleri olduğu; ceplerindeki paraya göre özgür bir şekilde isterlerse modern, isterlerse alternatif yöntemlere başvurabilecekleri, hatta istiyorlarsa hiçbirini kullanmama özgürlüğüne sahip oldukları iletmeye başlamıştır. Kitle iletişim araçları ve medyanın bu mesajların iletilmesindeki hızlandırıcı etkisini göz önüne aldığımızda modern tıbbın karşısında alternatif tıbbın hızla popülerlik kazanmaya başlamasının oldukça kolaylaştığı söylenebilir. Alternatif tıbbın yükselişi ve insanların alternatif tıp ürün ve hizmetlerini kullanmaya daha fazla yönelmesi bu alanın hızlı bir şekilde gelişmesine ve önemli bir sektör haline gelmesine yol açmıştır. Bu bağlamda internet hem bilgi kaynağı hem de bir satın alma aracı olarak alternatif tıp ürün ve hizmetlerinin sunulmasında/pazarlanmasında oldukça işlevsel bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. İnternette alternatif tıp ürün ve hizmetleriyle ilgili web sitelerinin sayısının gün geçtikçe artması bunun en önemli göstergelerinden biridir.

Kanser gibi tedavisi güç bir hastalıkta, kanser hastaları ve yakınları için internet, hastalığa çare bulma arayışında önemli bir araç konumundadır. Özellikle modern tıbbın tedaviye ilişkin küçük başarı oranları verdiği durumlarda insanlar modern tıp dışında çare arayışlarına daha çok yönelebilmektedir. Bu arayışlar sonucu insanlar alternatif tıpla ilgili birçok siteyle karşılaşmakta ve bu sitelerin içerikleri insanların kararlarını etkileyebilmektedir. Bu web sitelerinin birçoğu alternatif tıpla ilgili herhangi bir ürün ya da hizmetin pazarlanması amacıyla hazırlanmıştır. İnsanları, sundukları ürün ve hizmetleri satın almaya ikna etmek için çeşitli yollara başvurumaktadırlar. Çalışmamızda incelediğimiz web sitelerinde, bu siteleri hazırlayanların insanları etkilemek, yönlendirmek ve ikna etmek için çeşitli

stratejilere başvurduğu belirlenmiştir. Genel olarak bakıldığında sitelerin birçoğunun modern tıbbi kötüyerek, kendi ürün ya da hizmetlerini öne çıkarmaya çalıştıkları dikkat çekmektedir. Modern tıpta uygulanan kanser tedavilerinin birçok yan etkisinin olması ve bu yan etkilerin hastalara sıkıntılı günler yaşatması, alternatif tıp ürün ve hizmetlerini pazarlayanlara bu sıkıntılı günlerin kendi ürün ya da hizmetleri kullanıldığında olmayacağı gibi bir iddiayı ortaya atma şansı vermektedir. Böylesi iddialar ise, kanser hastaları ve yakınları için oldukça zor olan hastalık sürecinde oldukça etkileyici olabilir.

İncelediğimiz web sitelerinin çoğu çare arayışı içerisinde olan kanser hastaları ve yakınlarını kendilerine çekmek için sitelerinde kendileriyle ilgili TV programları ve röportaj görüntüleri, hastalardan gelen teşekkür yazıları ve mailler ile uzmanlık gücünü ortaya koymaya yönelik diploma ve sertifikalara yer vermektedir. Bazı sitelerde alternatif tedavinin gücünü ve güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla bilimsel literatüre referans verme ve araştırma sonuçlarıyla destekleme söz konusudur. Bazı sitelerde dini değer ve inançlara, doğanın tedavi edici gücüne ilişkin söylemlere de yer verilerek, hastalara umutlarını kaybetmemeleri, her hastalığın çaresi olduğu ve özellikle doğru yöntemle tedavi olabilecekleri yönünde mesajlar verilerek etkilemeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda, web sitelerde alternatif tedavilerin başarısıyla ilgili iddialar ve tedavinin güvenilirliğini sağlamaya yönelik kullanılan göstergelerin oldukça ikna edici nitelikte oluşu, üzerinde durulması gereken bir noktadır. Bu nedenle bu tür sitelerin sunduğu bilgilerin, ürün ya da hizmetin güvenilirliği ile ilgili çalışmaların yapılmasına gereksinim vardır. Diğer yandan alternatif tedavi yöntemlerini kullanmak isteyen kanser hastalarıyla doktorlarının aralarındaki iletişimi güçlendirmeleri ve doktorların hastalarını güvenilir alternatif tedavilerle ilgili bilgilendirmeleri diğer önemli bir konudur.

Kaynaklar

- Araz, A., Harlak, H. ve Meşe, G. (2007). Sağlık Davranışları ve Alternatif Tedavi Kullanımı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6 (2), 112-122.
- Barnes, P.M., Bloom, B. & Nahin, R.L. (2008, December 10) *Complementary and alternative medicine use among adults and children: United States, 2007*. National Center Health Statistics Report, No:12. Nisan 2, 2012 tarihinde <http://www.cdc.gov/nchs/data/nhsr/nhsr012.pdf> adresinden alındı.
- Başgaoğlu, İ. (1999). Bilimsel Tıbbın Alternatifi Olabilir mi? *Yeni Symposium*, 37(3): 64-72.
- Bauman, Z. (2002). *Sosyolojik Düşünmek*. A. Yılmaz (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fejes, F. (2005). Eleştirel Kitle İletişim Araştırması ve Medya Etkileri: Yok Olan İzleyici Sorunu. Küçük, M. (Edt.), *Medya, İktidar, İdeoloji* içinde (s. 295-314). Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- Furedi, F. (2001). Korku Kültürü Risk Almamanın Riskleri. B. Yıldırım (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Göker, E., Camcı, C., Er, Ö., Özdoğan, M., Elkıran, E.T. ve Aksoy, S. (2009, Ocak 24). *Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbın Bilimsel Pencereden İrdelenmesi*. Alternatif-Tamamlayıcı Tıp Alt Kurulu Raporu. Ekim 10, 2011 tarihinde www.ketem.org: http://ketem.org/pdf/alt_kurul_raporlari_2009/alternatif_tamamlayici.pdf adresinden alındı.
- Gül, H. ve Sallan Gül, S. (2007). Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar. *Amme İdaresi Dergisi*, 40 (3): 1-30

- Kohn, L.T., Corrigan, J.M. & Donaldson, M.S. (Eds). (2000). *To err is human: building a safer health system*. Washington, DC: National Academy Press.
- Küçükusta, A.R. (2008). *Biri Bizi Hasta Ediyor*. İstanbul: Hayykitap.
- Molassiotis, A., Fernandez-Ortega, P., Pud, D., Ozden, G., Scott, J. A., Panteli, V. et al. (2005). Use of complementary and alternative medicine in cancer patients: a European survey. *Annals of Oncology*, 16(4),655–663.
- Moynihan, R. & Cassels, A. (2006). *Satılık Hastalıklar*. G. Tamer, E. Yıldırım (Çev.), İstanbul: Hayykitap.
- Nahin, R.L., Barnes, P.M., Stussman, B.J. & Bloom, B. (2009, July 30). *Cost of complementary and alternative medicine (CAM) and frequency of visits to CAM practitioners*. National Health Statistics Reports, No:18. Nisan 2, 2012 tarihinde <http://nccam.nih.gov/sites/nccam.nih.gov/files/nhsrn18.pdf> adresinden alındı.
- National Center for Complementary and Alternative Medicine. (2008, October). *What is complementary and alternative medicine?* Ekim 10, 2011 tarihinde <http://nccam.nih.gov/health/whatiscam> adresinden alındı.
- Pelletier K.R. & Astin J.A. (2002). Integration and reimbursement of complementary and alternative medicine by managed care and insurance providers: 2000 update and cohort analysis. *Alternative Therapies in Health and Medicine*, 8(1):38-44.
- Pesen, M. M. (2011, Nisan 11). *Semantik Kapitalizm Çağında Kişisel Web Araması: Kişiselleştirme Mekanizmalarının Teşhisi*. Ekim 10, 2011 tarihinde www.e-siber.com: <http://www.e-siber.com/google/semantik-kapitalizm-caginda-kisisel-web-aramasi-kisisellestirme-mekanizmalarinin-teshisi> adresinden alındı.
- Sallan Gül, S. (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kışkırtıcılığında Refah Devleti*. İstanbul: Etik Yay.
- Schmidt, K. & Ernst, E. (2004). Assessing websites on complementary and alternative medicine for cancer. *Annals of Oncology*, 15: 733-742.
- Tıbbi Onkoloji Derneği. (2009, Ekim 27). *Kanser Tedavisinde Ozonoterapinin Yeri*. Ekim 10, 2011 tarihinde www.kanser.org: <http://www.kanser.org/toplum/?action=sayfa&id=3> adresinden alındı.
- Vapiwala, N., Mick, R, Hampshire, M., Metz, J. & DeNittis, A. (2006). Patient initiation of complementary and alternative medical therapies (CAM) following cancer diagnosis. *Cancer Journal*, 12(6): 467-474.
- Walji, M., Sagaram, S., Sagaram, D., Meric-Bernstam, F., Johnson, C., Mirza N.Q. & Bernstam, E.V. (2004). Efficacy of quality criteria to identify potentially harmful information: a cross sectional survey of complementary and alternative medicine web sites, *Journal of Medical Internet Research*, 6(2):e21.
- Yaşar, D. (2006). *Türk Basınında Alternatif Tıbbın Sunumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, İ. (2006). *Kanserli Hastalarda Tamamlayıcı-Alternatif Tedavi Kullanımı*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul.

Google'a rakip yerli 'arama motoru' 2010'da geliyor. (2009, 28 Kasım). Hürriyet.

www.hurarsiv.hurriyet.com.tr

Afyon'da özel sağlık skandalı. (2010, 1 Aralık). Posta. www.posta.com.tr

Büyük sağlık skandalı. (2011, 29 Ağustos). Milliyet. www.milliyet.com.tr

İnanılmaz sağlık skandalı. (2011, 26 Ağustos). Milliyet. www.milliyet.com.tr

Sağlık skandalı 146 can aldı. (2012, 11 Şubat). Sabah. www.sabah.com.tr

İncelenen Siteler

1. <http://www.aridunyasi.com.tr/>
2. <http://www.kansertedaviekibi.com/>
3. <http://www.kanser-tedavisi.com/>
4. <http://www.drcandan.com/>
5. <http://www.herbalistatabay.com/>
6. <http://www.kirmizireishi.com/>
7. <http://www.kanserhastaligi.com/>
8. <http://www.herbalistdagistanlirecep.com/>
9. <http://www.herbalistbozkurtbey.com/>
10. <http://www.19kkanser.com/>
11. <http://www.bitkiselsite.com/>
12. <http://www.cytotron.com/>
13. <http://www.ganoturk.com/>
14. <http://www.parapsikolog.com/>
15. <http://www.kenankorkmaz.net/>
16. <http://www.maranki.com/>
17. <http://www.kanserdenkorkma.net/>
18. <http://www.safaknakajima.com/>
19. <http://www.homeopatikedavi.com/>
20. <http://www.kanserim.com/>
21. <http://www.metafizikuzmani.tr.gg/>
22. <http://www.tansalp.com/>
23. <http://www.kanserdim.com/>
24. <http://www.omerismankorkmaz.com/>
25. <http://www.izmirozontedavisi.com/>
26. <http://www.semihince.com/>
27. <http://www.kansertedaviuzmani.com/>
28. <http://www.sevkigungor.com/>
29. <http://www.dogaltedavi.net/>
30. <http://www.sifabitkisel.com/>